

České odborné pedagogické časopisy

Zpráva o panelové diskusi

Věra Ježková, Pedagogická fakulta UK

V rámci 19. výroční konference České sociace pedagogického výzkumu, která se konala na Pedagogické fakultě MU v Brně ve dnech 5.–6. 9. 2011, se uskutečnilo panelové jednání České odborné pedagogické časopisy. V panelu vystoupili představitelé redakčních rad předních českých pedagogických časopisů: Mgr. Alena Seberová, Ph.D. (zastupující doc. PhDr. Julia Sekeru, CSc.) – *New Educational Review*, prof. PhDr. Milan Pol, CSc. – *Studia Paedagogica*, doc. PhDr. Jaroslav Kořa – *Pedagogika*, doc. PhDr. Tomáš Janík, Ph.D. – *Pedagogická orientace*, prof. PhDr. Eliška Walterová, CSc. – *Orbis scholae*, prof. PhDr. Helena Grecmanová, Ph.D. – *E-Pedagogium*.

Součástí akce byly postery s charakteristikami časopisů, které připravili organizátoři, a výstava posledních čísel představených časopisů.

Moderátor doc. PaedDr. Petr Urbánek, Dr., předseda ČAPV, uvedl, že zatímco na konferenci v roce 2010 byly dané časopisy představeny z několika hledisek, na letošním panelu bude diskuse orientována ke klíčovým otázkám kladeným předsedům redakčních rad. Moderátor dále konstatoval, že je malý zázrak, že ČAPV funguje a žije již 20 let a že uvedené časopisy podporovaly a podporují pedagogický výzkum.

V čem spatřujete význam pedagogických časopisů, zejména s perspektivou jednoho desetiletí, a jaká jsou specifika Vašeho časopisu?

Prof. Grecmanová konstatovala, že pedagogické časopisy umožňují výměnu zkušeností a vzájemné poznávání odborníků působících v oblasti pedagogiky, prof. Walterová uvedla, že jsou významným prostředkem prezentace oboru a komunikačním prostředkem, poskytují příležitost pro vědecké diskuse, kumulují poznání v oboru. Informace jsou v nich publikovány rychleji než v knihách a publikování v časopisech umožňuje získávat potřebné body. Doc. Janík konstatoval, že pedagogické časopisy jsou prostředkem umožňujícím komunikovat témata. Pokud jsou recenzované, garantují určitou kvalitu; obor rovněž profituje z korespondence mezi redaktory a recenzenty. Prof. Pol jmenoval jako nejvýznamnější kultivaci odborného pedagogického diskurzu, a to v kontextu blízkých disciplín, publikační příležitosti, otevírání oken do zahraničí a funkci historickou („aby bylo po letech jasno, o co jsme se snažili“). Doc. Kořa uvedl, že Česká republika byla vždy zemí s velkým počtem pedagogických časopisů, jejich budoucnost však není jistá. Je otázka,

kdo bude jejich odběratelem. Dr. Seberová uvedla tři hlavní úrovně charakteristiky pedagogických časopisů: pedagogika jako vědecká disciplína; úroveň odborných textů – souvisí s odbornými hodnotami – vytváří prostor pro diskusi nad kvalitativními kritérii textů; úroveň autorů – jde o „tvrdou motivaci“, body, ale je zde i vnitřní motivace, tj. potřeba sdílet získané poznatky. Pedagogické časopisy by měly být otevřené, nikoliv uzavřené ve sféře pedagogiky.

Ze *specifik pedagogických časopisů*, která jmenovali předsedové redakčních rad, uvádíme pouze ta, která nebyla představena ve zprávě z roku 2010 (viz Elektronické zdroje). *E-Pedagogium* se orientuje na interdisciplinární výzkum v pedagogice, vlastní pedagogiku, oborové didaktiky, speciální pedagogiku. *Orbis scholae* vznikl jako bulletin Centra základního výzkumu školního vzdělávání, později se transformoval do časopisu. Je pro něj charakteristická tematická sevřenost – tj. téma školní vzdělávání. Uveřejňuje originální příspěvky v angličtině, nikoli překlady. Redakční rada má v úmyslu do budoucna podporovat mladé doktorandy. *Pedagogická orientace* jako časopis České pedagogické společnosti je nástroj pro aktivizaci této odborné společnosti. Jeho hlavním cílem je kultivovat pedagogické myšlení. Časopis *Pedagogika* ztratil zázemí v devadesátých letech minulého století po zrušení Pedagogického ústavu J. A. Komenského; poté se podařilo znovu sestavit redakci složenou ze zástupců pedagogických a filozofických fakult. Časopis je vydáván již šedesát let; je silně orientován na teorii. Redakční rada provádí každoročně bilanci příspěvků a autorů. Cílem časopisu *Studia Paedagogica* je vnášet do pedagogického výzkumu nová témata; časopis dává explicitně a stabilně možnost publikovat studentům. Časopis *New Educational Review* šíří poznání i v mezinárodním prostoru, je vydáván v rámci příhraniční spolupráce České republiky, Polska a Slovenska. Otevírá prostor pro pedagogická témata, studie teoretické i empirické. Hlavní redakce sídlí v Polsku; přizpůsobuje strukturu časopisu vybraným příspěvkům.

Doc. Urbánek konstatoval, že panelisté své časopisy spíše představili (stejně jako loni), místo aby zdůraznili jejich specifika. Diskuse k této otázce neproběhla.

S jakými problémy se Vaše redakce aktuálně setkává?

Z odpovědí předsedů redakčních rad vyplynulo, že většina časopisů nemá zásadní existenční problémy, neboť jsou dotovány fakultami nebo ČPdS (*Pedagogická orientace*). Největší finanční problém má časopis *Orbis scholae*, který je do roku 2011 financován z grantu MŠMT ČR. Redakční rada byla nucena zavést předplatné – individuální a institucionální (které ovšem nemůže pokrýt všechny náklady); financuje i distribuci časopisu. Bude usilovat o finanční podporu. Časopis *E-Pedagogium* začíná pociťovat finanční tlak. Redakční rada platí recenzenty, financuje jazykové korektury českých a anglických textů.

Jako další problémy byly jmenovány: nízká kvalita příspěvků včetně jazykové úrovně, nerespektování citační normy, skladba jednotlivých čísel (docílení toho, aby příspěvky tvořily určitou jednotu) – udržení tematické sevřenosti, komunikace s recenzenty – placení za recenze, kvalita překladů do angličtiny. Bylo konstatováno, že monotematická čísla působí větší problémy. Prof. Pol uvedl, že redakční rada

řeší otázku, jak využít potenciál svých vnějších členů (z jiných zemí) pro propagaci časopisu aj. Prof. Grecmanová konstatovala, že redakční rada považuje za největší problém sejít se v širokém složení, tj. včetně členů ze zahraničí – setkává se hlavně v úzkém pracovním kroužku. Z pohledu autorů může být recenzní řízení příliš dlouhé – trvá 4–6 měsíců, než časopis vyjde.

Předmětem následující *diskuse* byla tři hlavní témata. Prof. Mareš konstatoval, že existují dva problémy českých pedagogických časopisů: (1) Nedaří se odborná diskuse, bylo by vhodné přejít na anglosaský model, kdy je publikován klíčový článek, k němuž se vyjadřují odborníci, a na jejich vyjádření poté reaguje autor článku. (2) Syntézy z domácích výzkumů zabírají hodně stran – vzniká otázka, kde je publikovat. Prof. Průcha položil otázku využitelnosti pedagogických časopisů.

V diskusi k první otázce bylo mj. konstatováno, že ve statích nemohou být reflektována aktuální témata (např. vzdělávací politiky). Redakce řeší tento problém tím, že je stručně představují v úvodním slově. Pedagogická komunita příliš nediskutuje na stránkách odborných časopisů, spíše jen v kuloárech. Diskuse by musela být více propracována. V kompaktnější diskusi brání odborníkům atomizace v rámci různých projektů a grantů. Nejde o dostatečný počet akademických pedagogů, který by umožnil realizaci anglosaského modelu, ale o to, že nebylo zavedeno, aby časopisy tiskly izolované příspěvky – v našich podmínkách by bylo realizovatelné psát diskusi k jednomu článku. Redakce časopisu *Pedagogika* diskusní příspěvky podporuje, mají však jiná kritéria.

V odpověď na druhou otázku uvedl doc. Koťa, že *Pedagogika* se pokoušela publikovat přehledové články, nevycházejí však pravidelně.

Diskuse ke třetí otázce se týkala citační analýzy jako kritéria využitelnosti časopisů. Prof. Walterová a Dr. Greger konstatovali, že citační kulminace nastává až po několika letech, mnohé časopisy jsou mladé, neměly čas na to, aby byly citovány. Prof. Grecmanová uvedla, že význam citovanosti si všichni uvědomují, v zájmu autorů je publikovat. Doc. Koťa konstatoval, že otázka citovanosti trápí také *Pedagogiku*; v pedagogické komunitě chybí vzájemné citování (jak je tomu např. v přírodních vědách). Časopisu jsou zasílány články na témata, která v něm byla již dříve publikována.

Jaký je postup od doručení textu do vydání časopisu?

Doc. Janík popsal následující postup: Text se akceptuje na vstupu, redakční rada texty posoudí, vrátí je autorům, nebo postoupí k recenznímu řízení dvěma recenzentům. Je záležitostí redakční rady, jaké signály recenzentům o jednotlivých textech vysílá. Posudek je recenzní nebo částečně lektorský; jsou zapracovány dílčí úpravy; upravený rukopis je zaslán ještě jednomu z recenzentů, nebo rozhoduje o jeho publikování reakční rada; autor obdrží akceptační dopis. Následují jazykové korektury, sazba, autorská korektura – tj. text je zaslán ještě jednou autorovi. *Pedagogická orientace a Orbis scholae* přešly na normu APA, kterou musí autoři dodržovat. Po vydání časopisu obdrží autoři autorské výtisky.

Doc. Urbánek charakterizoval tento postup jako pravděpodobně univerzální.

Jako doplnění zaznělo, že je-li jeden posudek pozitivní a jeden negativní, posuzuje text ještě třetí recenzent, event. redakční rada. Posudky nepíší lidé z pracoviště autora; je jiný režim posuzování textů doktorandů.

V diskusi položil Dr. Greger otázku, zda by mohly i jiné časopisy přejít na normu APA, na niž přešly *Pedagogická orientace* a *Orbis scholae*. S možným zavedením změny souhlasili Dr. Seberová a prof. Pol, doc. Kořa uvedl, že *Pedagogika* používá českou státní citační normu, je uveřejněna na webu PedF UK.

Panelové jednání zakončil doc. Urbánek. Poděkoval všem předsedům redakčních rad i diskutujícím a konstatoval, že jednání přispělo ke zlepšení komunikace mezi pedagogickými časopisy a nastínilo cesty jejich dalšího rozvoje.

Elektronické zdroje

Adresy představených pedagogických časopisů:

E-Pedagogium: <http://www.upol.cz/fakulty/pdf/e-pedagogium/>

The New Educational Review: <http://www.educationalrev.us.edu.pl/>

Orbis scholae: <http://www.orbisscholae.cz/>

Pedagogická orientace: <http://www.ped.muni.cz/pedor/>

Pedagogika: <http://userweb.pedf.cuni.cz/pedagogika/>

Studia Paedagogica: <http://www.phil.muni.cz/wupv/home/casopis>

Příloha 2: České pedagogické odborné časopisy. (2011). In *Smíšený design v pedagogickém výzkumu: Sborník anotací příspěvků z 19. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu*. Brno, PdF MU. Dostupné z http://www.ped.muni.cz/capv2011/dokumenty/capv2011_Priloha2.pdf

Mareš, J., & Honsnejmanová, I. (2010). *Diskuse o pedagogických časopisech v České republice*. Dostupné z <http://www.orbisscholae.cz/archiv/DiskuseOpedagogickychCasopisechVcr.pdf>